

Magdalena Stawicka

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ASPEKTY KRYZYSU GOSPODARCZEGO W STREFIE EURO: PRZYKŁAD GRECJI

Streszczenie: Sytuacja gospodarki greckiej jest niezwykle trudna, a jej wskaźniki makroekonomiczne oraz prognozy na kolejne lata są bardzo pesymistyczne. W 2009 r. wartość produkcji dóbr i usług zmniejszyła się o 2%, natomiast w 2010 r. aż o 4,2%. Istotnym problemem jest jednak narastający deficyt budżetowy, który w 2009 r. osiągnął wielkość 12,7% PKB, a także zadłużenie gospodarki wynoszące nawet 117% PKB. Głównym celem artykułu jest przedstawienie zmian w sytuacji gospodarczej Grecji w okresie od chwili podjęcia kroków zmierzających do członkostwa w Unii Gospodarczej i Walutowej do roku 2010 włącznie. Przeanalizowane zostały również prognozy makroekonomiczne obrazujące możliwe scenariusze zmian podstawowych wskaźników ekonomicznych tej gospodarki w najbliższych latach.

Słowa kluczowe: Grecja, Unia Europejska, kryzys gospodarczy, deficyt, zadłużenie, strefa euro.

1. Wstęp

W 1981 r. Grecja uzyskała pełne członkostwo w Unii Europejskiej, stając się w okresie od 1994 do 1996 r. największym beneficjentem środków pozyskanych z funduszy strukturalnych w ramach prowadzonej polityki spójności Unii Europejskiej. Głównym celem napływu środków do poszczególnych państw w ramach tych programów pomocowych miało być wyrównanie warunków ekonomicznych i społecznych w państwach członkowskich. Tak stało się również w przypadku gospodarki greckiej, która początkowo zaliczana do grupy krajów o niższym poziomie rozwoju gospodarczego, otrzymała możliwość zmniejszenia dystansu do pozostałych państw Wspólnoty Europejskiej pod względem zaoferowania gospodarczego. I tak jeśli na początku lat 90. dochód przypadający na jednego obywatela Grecji wynosił 74% średniej liczonej dla całej Unii Europejskiej, to w roku 2009 wzrósł już do poziomu 94%. Istotny wpływ na szybszy rozwój tego państwa miały z pewnością dwa niezmiernie ważne wydarzenia: uczestnictwo Grecji w Unii Gospodarczej i Walutowej od 2002 r., co będzie przedmiotem dalszych rozważań autorki, a także organizacja w 2004 r. Igrzysk Olimpijskich, która przyczyniła się szczególnie do modernizacji infrastruktury oraz jej silnej ekspansji.

Ogólnoświatowy kryzys gospodarczy, którego początek datowany jest na rok 2007, objął swoim zasięgiem również państwa Unii Europejskiej, w tym i Grecję. Do roku 2007 przeciętne tempo wzrostu PKB rocznie wynosiło ok. 4,5% i było wartością utrzymującą się od lat na zbliżonym poziomie, dającą gospodarce greckiej wysoką pozycję wśród pozostałych państw unijnych¹. Wieloletni wysoki poziom wzrostu PKB wpłynął pozytywnie na spadek stopy bezrobocia oraz poprawę poziomu zatrudnienia w Grecji. W roku 2008 poziom wzrostu produkcji wyniósł już zaledwie 1,0%, natomiast w roku następnym w gospodarce tej odnotowano dwuprocentową recesję. Jeszcze gorsza sytuacja wystąpiła w 2010 r., kiedy to PKB obniżyło się o 4,2% w stosunku do roku poprzedniego. Zmniejszenie produkcji w roku 2008 można wytłumaczyć przede wszystkim tym, że głównymi składnikami wpływającymi w istotny sposób na poziom PKB w Grecji są dwa popyty: konsumpcyjny oraz inwestycyjny. W drugiej połowie 2008 r. konsumenci greccy ograniczyli silnie konsumpcję z uwagi na utrudnienia w pozyskiwaniu kredytów, wprowadzone przez banki w wyniku pojawienia się kryzysu finansowego. Spowolnienie tempa wzrostu popytu konsumpcyjnego wpłynęło zatem na obniżenie produkcji, a w konsekwencji zmniejszyły się dokonywane przez przedsiębiorstwa inwestycje. Pod koniec 2009 r., po przejęciu władzy przez nowy rząd, okazało się, iż stan finansów greckiego państwa jest bardzo zły. Dotychczasowe władze zaniżały dane dotyczące zadłużenia kraju, a deficyt budżetowy wynosił wówczas ponad 12% PKB tej gospodarki, co oznaczało czterokrotne przekroczenie limitu wyznaczonego przez Unię Europejską.

Celem artykułu jest przedstawienie zmian w sytuacji gospodarczej Grecji w okresie od chwili podjęcia kroków zmierzających do członkostwa w Unii Gospodarczej i Walutowej do roku 2009 włącznie. Autorka podejmie próbę określenia czynników mających istotny wpływ na pogorszenie się koniunktury gospodarczej w Grecji oraz przeanalizuje prognozy makroekonomiczne obrazujące możliwe scenariusze zmian podstawowych wskaźników ekonomicznych tej gospodarki w najbliższych latach.

2. Sytuacja makroekonomiczna Grecji przed przystąpieniem do UGiW

Integracja Grecji z Unią Europejską rozpoczęła się w latach 60., kiedy to po dwóch latach negocjacji podpisano w 1961 r. Układ Stowarzyszeniowy z Europejską Wspólnotą Gospodarczą. Sześć lat później, w wyniku zamachu stanu, umowa została zawieszona i dopiero w 1974 r. nowy rząd zdecydował się na odnowienie powiązań integracyjnych Grecji z państwami Wspólnoty Europejskiej. Z dniem 1 stycznia 1981 r., po 5-letnich negocjacjach, gospodarka grecka stała się pełnoprawnym państwem członkowskim. Analizując ówczesną sytuację Grecji z tego okresu, można stwierdzić, że państwo to zdecydowanie różniło się od pozostałych krajów członkowskich pod względem rozwoju gospodarczego. PKB przypadający na jednego

¹ <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 03.03.2011.

mieszkańca wynosił zaledwie 58% średniego poziomu liczonego dla Wspólnoty. Odmierna w tym czasie była również struktura greckiego PKB, w której znaczną rolę odgrywało rolnictwo (20% PKB), gdzie wśród innych państw udział tego sektora oscyłował na poziomie zaledwie 3,5% PKB. W kolejnych latach widać było coraz większe dysproporcje między krajami członkowskimi a Grecją, której przestarzała struktura gospodarki, spowodowała, iż większość wskaźników makroekonomicznych była na bardzo złym poziomie. Średnioroczne tempo wzrostu gospodarczego w okresie od 1980 do 1999 r. wyniosło w Grecji 1,4% i było o 0,9% niższe od średniej liczonej dla państw Wspólnoty. W analizowanym okresie dwudziestu lat kraj dotknęła pięciokrotnie recesja, która spowodowała coroczny spadek PKB o ok. 1 do 1,5%². Lata 70., 80. i 90. to również okres nasilających się procesów inflacyjnych. Inflacja w okresie tego trzydziestolecia wahała się w przedziale od 14% do nawet 21% na początku członkostwa we Wspólnocie Europejskiej. Dla porównania – w innych państwach unijnych poziom wzrostu cen przyjmował wartości jednocyfrowe, z wyłączeniem Portugalii, która podobnie jak Grecja miała problemy z nasilającą się inflacją. Ponadto można było zaobserwować również rosnące bezrobocie, które w latach 70. kształtowało się na poziomie 2,2%, a w latach 90. wynosiło już 10%. Ta sytuacja została wywołana przede wszystkim przez utrzymujący się do końca lat 70. przerost zatrudnienia w sektorze publicznym i konieczność dokonania redukcji etatów w wyniku członkostwa w WE. Pozytywne jest jednak to, iż mimo rosnącej stopy bezrobocia, Grecja w przypadku tego miernika makroekonomicznego osiągała wartości znacznie niższe niż te liczone dla całej Wspólnoty³. Problemem Grecji z omawianych powyżej lat stał się również deficyt budżetowy, który w latach 1985-1995 wynosił ok. 12% PKB i dopiero po roku 1995 został obniżony o połowę. Tak wysokie wydatki państwa generowane były przede wszystkim przez rząd w wyniku realizacji polityki państwa socjalnego, należy jednak pamiętać, że Grecja wykazywała najwyższy wśród państw członkowskich wskaźnik nakładów na siły zbrojne w relacji do PKB. W gospodarce greckiej znacznym obciążeniem dla budżetu było również utrzymywanie nierentownych przedsiębiorstw państwowych. Wspomniany deficyt budżetowy pod koniec lat 90. został ograniczony do poziomu 6,1%. Wydawać by się mogło, iż obniżenie deficytu budżetowego jest wynikiem wprowadzanych reform gospodarczych oraz zmiany stylu zarządzania państwem. Niestety, Grecja uzupełniła braki środków finansowych w budżecie zwiększeniem zadłużenia i tak dług publiczny, który na początku lat 70. wynosił zaledwie 30% PKB, już w pierwszych latach członkostwa zwiększył się do poziomu 100% PKB, utrzymując tak wysoki jego poziom w kolejnych dwudziestu latach.

Z uwagi na utrzymujący się od lat wysoki deficyt budżetowy we wrześniu 1994 r. Rada Europejska stwierdziła, iż w Grecji występuje nadmierny deficyt i zaleciła jego

² OECD Factbook (2009), Economic, Environmental and Social Statistics, OECD

³ Bosworth B., Kollintzas T., *Economic growth in Greece: Past performance and future prospects*, CEPR Discussion Papers no. 2852, C.E.P.R. London 2001.

ograniczenie. Pokazane wcześniej problemy rządu greckiego z nadmiernymi wydatkami spowodowały, że w kolejnych latach Rada Europejska wystawiała negatywne oceny stabilności finansowej państwa. Deficyt budżetowy stał się zatem silną barierą utrudniającą wejście Grecji do strefy euro. Realizacja celów i zadań postawionych w przyjętym w 1997 r. Pakcie Stabilności i Wzrostu przyniosły oczekiwane efekty i w grudniu 1999 r. uchylona została decyzja dotycząca nadmiernego deficytu. Na początku 2000 r. Grecja spełniała już kryteria konwergencji i Rada Europejska podjęła decyzję o przyjęciu wspólnej waluty przez Grecję z dniem 1 stycznia 2001 r.

3. Sytuacja makroekonomiczna Grecji po przystąpieniu do UGiW

Członkostwo Grecji w Unii Gospodarczej i Walutowej oraz przygotowania do Igrzysk Olimpijskich w 2004 r. zapewniły gospodarce szybszy rozwój ekonomiczny oraz dalsze przemiany gospodarki z rolno-surowcowej w skupioną przede wszystkim na usługach, takich jak finanse, transport, handel oraz turystyka. Na początku członkostwa w UGiW wkład usług w tworzenie produktu krajowego brutto wynosił 64,4%, podczas gdy rolnictwa – 8,3%, a przemysłu 27,3%. W roku 2009 usługi stanowiły już 75,8%, przemysł – 20,8%, a rolnictwo tylko 3,4%.

W latach 2001-2007 Grecja corocznie zwiększała swoją produkcję o ok. 4% rocznie, co pozwalało jej osiągać zadowalającą pozycję ekonomiczną wśród krajów członkowskich. W 2008 r. kraj odnotował jeszcze wzrost gospodarczy (1%), jednak na poziomie znacznie niższym niż dotychczas. Spowodowane to było kryzysem subprime rozpoczętym pod koniec 2007 r. w Stanach Zjednoczonych, który w 2008 r. zaczął być odczuwalny również w krajach Unii Europejskiej. Utrzymanie wzrostu gospodarczego przez Grecję w trudnym okresie kryzysu, kiedy wiele krajów odnotowywało już silny spadek PKB, tłumaczone było przede wszystkim skutecznością reform i polityki gospodarczej realizowanej w Grecji w ostatnich latach. Potwierdzeniem pozytywnych zmian był również spadek poziomu bezrobocia z 10,5% w roku 2004 do 7,7% w roku 2008. W pierwszej połowie 2009 r. Grecja nadal się rozwijała, a dane statystyczne prezentowane przez rząd grecki pozwalały sądzić, iż rzeczywiście kryzys omija ten kraj lub władza rządząca wybrała właściwe narzędzia do zablokowania wpływu jego negatywnych skutków na gospodarkę. Również statystyki międzynarodowe pokazywały Grecję jako państwo, które nie zostało dotknięte recesją. Objęcie jesienią 2009 r. nowych rządów przez lewicę pokazało, że dotychczasowa władza ukrywała prawdziwą sytuację gospodarczą tego kraju, a kondycja ekonomiczna tego państwa jest bardzo zła. W roku 2009, po raz pierwszy od 1993 r., w Grecji wystąpiła recesja z uwagi na spadek PKB o 2% w ciągu jednego roku. Sytuacja ta spowodowana była zastojem w turystyce i przemyśle stoczniowym, co z kolei było rezultatem kryzysu gospodarczego, jaki dotknął cały świat. W roku 2010 nastąpił kolejny spadek produkcji, tym razem 4,2%, a prognozy Eurostatu na rok 2011 nadal są pesymistyczne, bo zakłada się kolejne zmniejszenie się PKB, tym razem o 3% w skali roku. Uzasadnieniem negatywnych prognoz mają

być działania podejmowane przez rząd, mające na celu zredukowanie deficytu sektora finansów publicznych, co w konsekwencji negatywnie wpłynie na poziom PKB. Ponadto krytyką objęte zostały dotychczasowe poczynania rządu, w których nadal brakuje koniecznych reform rynkowych, budżetowych, a także emerytalnych.

Bardzo wysoka inflacja z okresu przed członkostwem w Unii Gospodarczej i Walutowej została ograniczona i pierwsze lata w strefie euro pokazały, iż Grecja utrzymuje poziom wzrostu cen na w miarę stabilnym poziomie. Jeśli jednak porówna się jej wyniki z innymi krajami, widać, że poziom ten przekracza znacznie średnią wyliczoną dla 27 państw unijnych. Największy wzrost cen odnotowano w Grecji w roku 2008, kiedy to inflacja roczna osiągnęła poziom 4,2%. Podobna sytuacja wystąpiła w pozostałych krajach członkowskich, gdzie od kwietnia 2007 r. do kwietnia 2008 r. ceny żywności wzrosły o 7,1%, co wpłynęło na wzrost poziomu inflacji dla 27 państw unijnych z 2,3% w 2007 r. do 3,7% w 2008 r. Był to najwyższy wzrost cen artykułów spożywczych od roku 1996, kiedy to Eurostat włączył ten miernik do swoich statystyk. W Grecji podrożały najbardziej artykuły podstawowe, takie jak chleb (wzrost o 18%), masło (o 31%), makarony (o 14%), ale również bilety transportu publicznego o 19%. W okresie zwyżki cen płace pracowników sektora prywatnego i publicznego, a także emerytury i renty zwiększyły się zaledwie o 6%. W roku 2009 udało się w całej Unii Europejskiej ograniczyć wzrost cen, jednakże z pierwszych danych za rok 2010 wynika, że poziom cen w Grecji znowu wykazuje tendencję rosnącą. Stało się tak z powodu konieczności zmniejszenia wydatków państwa oraz wprowadzenia przez rząd wyższych podatków celem uratowania gospodarki greckiej przed bankructwem. W 2010 r. inflacja wyniosła 4,7%. Było to w dużej mierze efektem wzrostu podatków od samochodów, co wpłynęło na zwiększenie się cen transportu aż o 15,6%. Ponadto wzrosły koszty utrzymania mieszkania o ok. 10%, a podniesienie poziomu akcyzy wywołało wzrost cen papierosów i alkoholu o 5%.

Deficyt budżetowy od początku lat 80. stanowił znaczący problem gospodarki greckiej, a następnie stał się barierą do członkostwa w strefie euro. Jak już wspomniano, w 1994 r. Rada Unii Europejskiej stwierdziła, że w kraju tym występuje nadmierny deficyt, został on początkowo obniżony, jednakże pierwsze lata członkostwa w Unii Gospodarczej i Walutowej pokazały, iż nadal stanowi on poważny problem do rozwiązania. Sytuacja ta tłumaczona była tym, że władze greckie tak bardzo chciały przyłączenia Grecji do strefy euro, że celowo wykazywały w statystykach błędne, zaniżone dane dotyczące stanu finansów tego państwa, aby wypełnić kryteria fiskalne. W 2004 r. Rada Unii Europejskiej po przeanalizowaniu danych statystycznych Grecji stwierdziła, że w gospodarce greckiej występuje nadmierny deficyt, w wyniku przekroczenia w 2003 r. wartości referencyjnej, o 0,2%⁴. Podkreślono wówczas, iż przekroczenie progę 3% PKB nie było uwarunkowane wystąpieniem jakichkolwiek okoliczności opisanych w Pakcie na rzecz Stabilności i Wzrostu, na

⁴ Decyzja Rady z dnia 5 lipca 2004 r. w sprawie występowania nadmiernego deficytu w Grecji (2004/917/WE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 30.12.2004 r. – L 389

które nie miały wpływu władze greckie. Nadmierny deficyt wystąpił przy bardzo dobrej koniunkturze, w której produkcja w 2003 r. wzrosła o 4,2% oraz pojawiła się luka popytowa w wysokości ok. 1,5% PKB. Władze greckie tłumaczyły wówczas nadmierne obciążenie budżetu wydatkami związanymi z przygotowaniem Igrzysk Olimpijskich oraz koniecznością wypłaty odszkodowań z tytułu strat spowodowanych warunkami atmosferycznymi. Wyznaczony na koniec 2005 r. termin obniżenia deficytu budżetowego nie został spełniony i dopiero decyzja Rady Unii Europejskiej o nadmiernym deficycie została uchylona dwa lata później, czyli w 2007 r., na podstawie danych z roku poprzedniego⁵.

W roku 2006 deficyt budżetowy Grecji według danych Eurostatu wyniósł 2,9%, co oznaczało spełnienie kryterium konwergencji i możliwość uchylecia decyzji z 2004 r. Poprawa stanu budżetu była krótkotrwała i można sądzić, że po raz kolejny wskaźniki zostały obniżone wyłącznie do celów statystycznych. W 2008 r. deficyt ukształtował się na poziomie 7,7% PKB, a rok później 12,7% PKB. W 2009 r. Rada Unii Europejskiej znów wydała decyzję w sprawie istnienia nadmiernego deficytu budżetowego w Grecji⁶. Stwierdzono w dokumencie, iż w 2007 r. deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w Grecji przekroczył 3% wartość referencyjną, a z prognoz na kolejne lata wynika, iż będzie on rósł. Ponownie Rada stwierdziła, iż nie wystąpiły istotne czynniki, które pozwoliłyby wartość referencyjną przekroczyć, a prognozy pokazują, że uzyskanie wyższych od pożądanых wartości deficytu nie mają charakteru tymczasowego. Termin zlikwidowania nadmiernego deficytu został wyznaczony na koniec 2010 r. 16 lutego 2010 r. Rada Unii Europejskiej wydała zalecenia dla gospodarki greckiej, mające na celu usunięcie niespójności, które są sprzeczne z polityką gospodarczą prowadzoną w Unii Europejskiej, a także likwidację zagrożeń mających wpływ na funkcjonowanie Unii Gospodarczej i Walutowej⁷. W kolejnej decyzji⁸ z 8 czerwca 2010 r. Rada Unii Europejskiej nakazała Grecji likwidację nadmiernego deficytu w terminie jak najszybszym, ale nie później niż w roku 2014. Ścieżka dostosowania prowadząca do korekty nadmiernego deficytu zakłada, że deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych nie przekroczy 18 508 mln EUR (8,0% PKB) w 2010 r., 17 065 mln EUR (7,6% PKB) w 2011 r.,

⁵ Decyzja Rady z dnia 5 czerwca 2007 r. uchylająca decyzję 2004/971/WE w sprawie występowania nadmiernego deficytu w Grecji (2007/465/WE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 06.07.2007 r. – L 176.

⁶ Decyzja Rady z dnia 27 kwietnia 2009 r. w sprawie istnienia nadmiernego deficytu w Grecji (2009/415/WE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 30.05.2009 r. – L 135.

⁷ Zalecenie Rady dla Grecji z dnia 16 lutego 2010 r. mające na celu usunięcie niespójności z ogólnymi wytycznymi polityki gospodarczej w Grecji oraz likwidację zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania unii gospodarczej i walutowej, (2010/190/UE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 30.03.2010 r. – L 83.

⁸ Decyzja Rady z dnia 8 czerwca 2010 r. skierowana do Grecji celem wzmocnienia i pogłębienia nadzoru budżetowego oraz wezwania Grecji do zastosowania środków służących ograniczeniu deficytu uznanemu za niezbędne w celu likwidacji nadmiernego deficytu (2010/320/UE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 11.06.2010 r. – L 145.

14 916 mln EUR (6,5% PKB) w 2012 r., 11 399 mln EUR (4,9% PKB) w 2013 r. oraz 6 385 mln EUR (2,6% PKB) w 2014 r. W tym celu konieczna będzie poprawa salda strukturalnego o co najmniej 10% PKB w latach 2009-2014. Ponadto po raz kolejny przedstawione zostały środki mające na celu ograniczenie nadmiernego zadłużenia państwa. Wśród nich można było wymienić: wprowadzenie progresywnej skali podatkowej dla wszystkich rodzajów dochodów, likwidację zwolnień w ramach systemu podatkowego, anulowanie środków w rezerwie budżetowej, obniżenie najwyższych emerytur, podniesienie stawki podatku VAT, akcyzy, a także ograniczenie inwestycji publicznych. Dokument zawierał również wiele propozycji dotyczących reform, które koniecznie muszą zostać przeprowadzone w latach 2010 i 2011. Nowym dokumentem, który został opublikowany w roku 2011, była decyzja Rady z dnia 20 grudnia 2010 r.⁹, zmieniająca postanowienia decyzji z 8 czerwca 2010 r. Rada UE podtrzymała prognozy dotyczące deficytu budżetowego, a ogólną sytuację gospodarczą Grecji ocenia dużo bardziej pozytywnie. Oczekuje się, że realny PKB zmniejszy się o 4,25% w 2010 r. i o 3% w roku 2011, a następnie znacznie ponownie rosnąć w tempie 1,1% w 2012 r. i 2,1% w latach 2013 i 2014.

W ramach omówionych powyżej decyzji i zaleceń Rady Unii Europejskiej drugim istotnym problemem Grecji jest występujące od wielu lat zadłużenie podmiotów sektora finansów publicznych. Od początku lat 70. dług publiczny w gospodarce greckiej przyjmował wartości ok. 100% PKB bądź więcej. Już na początku 2010 r. pięć krajów Unii Gospodarczej i Walutowej – Włochy, Portugalię, Irlandię, Hiszpanię oraz Grecję – dotknął kryzys długu publicznego. Wśród najczęstszych powodów wystąpienia takiej sytuacji wymienia się przede wszystkim¹⁰:

- wzrastające spready dochodowości papierów skarbowych wymienionych krajów ponad dochodowość instrumentów skarbowych innych państw Unii Europejskiej – co stanowiło odbicie zwiększonego ryzyka makroekonomicznego oraz trudności z plasowaniem papierów skarbowych;
- obrót spekulacyjnymi instrumentami pochodnymi, których bazą jest ryzyko niewypłacalności tych krajów;
- kryzys zaufania wobec polityki gospodarczej tych krajów i rosnąca międzynarodowa krytyka ich fundamentów makroekonomicznych – skupiona przede wszystkim na Grecji;
- osłabienie euro;
- spadek indeksów wielu europejskich i światowych giełd (przeniesienie niepewności dotyczących perspektyw gospodarczych tych krajów na całą gospodarkę światową, która wciąż stara się wydobyć z kryzysu lat 2007-2009).

⁹ Decyzja Rady z dnia 20 grudnia 2010 r. zmieniająca decyzję Rady 2010/320/UE skierowaną do Grecji celem wzmocnienia i pogłębienia nadzoru budżetowego oraz wezwania Grecji do zastosowania środków służących ograniczeniu deficytu uznanemu za niezbędne w celu likwidacji nadmiernego deficytu (2011/57/UE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 29.01.2011 r. – L 26.

¹⁰ P. Wiśniewski, *Kryzys w strefie euro*, Indos nr 7(77), Biuro Analiz Sejmowych, 8 kwietnia 2010.

Pierwsze wzmianki na temat zbyt dużego długu publicznego pojawiły się już w omawianej wcześniej decyzji Rady Europejskiej z 5 lipca 2004 r. Wówczas statystyki pokazywały, iż stosunek długu do PKB wyniósł 103% w roku 2003, a prognozy na rok następny, mimo że były niższe od poziomu z roku 2003, to i tak swoją wartością przekraczały 98,3% PKB zgłoszone przez rząd Grecji w 2004 r. Rada wypowiedziała się negatywnie na temat poziomu długu publicznego, ale także o tempie jego redukcji, które jej zdaniem było zbyt wolne, szczególnie z uwagi na wysoki wzrost PKB oraz rosnącą lukę popytową. W postanowieniu z 2007 r., uchylającym występowanie nadmiernego deficytu w gospodarce greckiej, Rada Unii Europejskiej stwierdziła, że dług publiczny w 2006 r. obniżył się do poziomu 104,5% PKB w stosunku do 108,5% PKB w roku 2004. Prognozy przygotowane dla Grecji były optymistyczne i do końca 2008 r. omawiany wskaźnik miał wynieść ok. 97,5% PKB. Mimo że jest to poziom znacznie przewyższający wartość referencyjną, Rada wzięła jednak pod uwagę dość liberalny zapis Traktatu mówiący o tym, że wskaźnik zadłużenia w wystarczającym stopniu zbliża się do punktu odniesienia, czyli 60% PKB. W ponownej decyzji Rady UE z 2009 r. o nadmiernym deficycie budżetowym po raz kolejny pojawił się problem długu publicznego gospodarki greckiej. Rada podkreśliła ponownie, że jego wartość na poziomie 94,6% w 2008 r. znacznie przekracza wartość referencyjną wskazaną przez Traktat, a prognozy są pesymistyczne i zakładają dalszy wzrost zadłużenia sektora instytucji rządowych i samorządowych.

Według danych za rok 2009 opublikowanych przez Eurostat greckie zadłużenie wyniosło 126,8% PKB i było najwyższe wśród krajów Unii Europejskiej. Z wstępnych danych za rok 2010 wynika, że grecki dług publiczny uległ zmniejszeniu do poziomu 109,5% PKB, jednakże prognozy na rok 2011 nadal są pesymistyczne, pokazując po raz kolejny wzrost tej figury makroekonomicznej do wartości 117,1% PKB¹¹. Eurostat wyraża jednak zastrzeżenia co do wiarygodności danych statystycznych przekazywanych przez Grecję. Wątpliwości budzą informacje dotyczące wydatków społecznych, klasyfikacja niektórych podmiotów publicznych, a także transakcje finansowe z udziałem amerykańskiego banku Goldman Sachs, mające na celu ukrycie greckiego deficytu budżetowego.

4. Podsumowanie

Do października 2009 r. sytuacja gospodarcza Grecji, mimo światowego kryzysu, kształtowała się bardzo optymistycznie na kolejne lata. Niewielki spadek PKB oraz pogorszenie stanu finansów publicznych wydawało się naturalną reakcją na złą sytuację ekonomiczną w Unii Europejskiej, ale również na całym świecie. Objęcie władzy przez lewicę pod koniec roku 2009 pokazało, że władze greckie od lat ukrywały wielkość kryzysu, jaki dotknął tę gospodarkę. Nastąpił wzrost deficytu budżetowego i długu publicznego, a agencje ratingowe obniżyły swoje oceny wiarygodno-

¹¹ <http://www.economywatch.com>, 03.03.2011.

ści kraju. Zła sytuacja ekonomiczna Grecji momentalnie odbiła się negatywnie na pozostałych krajach członkowskich strefy euro, mimo że Unia Gospodarcza i Walutowa jest uważana, przynajmniej teoretycznie, za gwaranta stabilności finansowej państw członkowskich. Zdaniem P. de Grauwe kryzys, który rozpoczął się w Grecji, doprowadził do zapaści w całej w strefie euro. Główną odpowiedzialność za zaistniałą sytuację ponoszą władze greckie, które źle zarządzały swoją gospodarką oraz oszukiwały, przedstawiając Unii Europejskiej nieprawdziwe dane statystyczne dotyczące kłopotów ze swoim budżetem. Problemy Grecji dotyczą nie tylko nadmiernego udziału wydatków w PKB, znacznego zadłużenia instytucji rządowych i samorządowych, ale także wysokiego udziału szarej strefy w gospodarce oraz mocno rozpowszechnionej korupcji. Pojawia się zatem pytanie, kiedy w Grecji pojawił się tak naprawdę kryzys? Czy było to w roku 2007, w związku z ogólnoświatową recesją? Czy może w chwili wstąpienia do strefy euro bądź też kilka lat przed zmianą waluty na euro? Powyższa analiza danych statystycznych z długiego okresu pozwala stwierdzić, że zła sytuacja gospodarcza Grecji występuje niezmiennie od lat 80. Pierwszy sygnał pojawił się w trakcie wypełniania kryteriów konwergencji przez państwa kandydujące do Unii Gospodarczej i Walutowej. Wówczas już Grecja została odrzucona w pierwszej turze, jako kraj z nadmiernym deficytem budżetowym, inflacją, długiem publicznym. Obecnie wiadomo już, że sprostanie kryteriom zbieżności przez Grecję w następnych latach było jedynie ukryciem w danych statystycznych prawdziwego obrazu sytuacji gospodarczej kraju, a sam fakt przyjęcia Grecji do strefy euro oceniany jest coraz częściej jako decyzja zbyt pochopna.

Kryzys ujawnił szereg problemów strukturalnych w strefie euro. Brakuje równowagi między polityką monetarną sterowaną na szczeblu centralnym a polityką fiskalną, którą monitorują i ustalają kraje członkowskie na poziomie krajowym. W związku z tym pojawiają się spore rozbieżności pomiędzy krajami i ten aspekt powinien się stać przedmiotem dyskusji i dalszych działań państw strefy euro. W Grecji natomiast potrzebne są dogłębne reformy i reorganizacje w sektorze prywatnym i przede wszystkim państwowym. Konieczne są zamiany prawne i finansowe, a także promowanie inwestycji i wzrost konkurencyjności gospodarki. Rząd Grecji musi uprościć procedury biurokratyczne i ograniczyć korupcję, tylko wtedy gospodarka grecka ma szansę odzyskać dobrą pozycję w Unii Europejskiej i strefie euro, a dyskusje na temat wykluczenia jej ze strefy euro okażą się zbędne i nie na miejscu.

Literatura

- Bosworth B., Kollintzas T., *Economic growth in Greece: Past performance and future prospects*, CEPR Discussion Papers no. 2852, C.E.P.R. London 2001.
- Decyzja Rady z dnia 5 lipca 2004 r. w sprawie występowania nadmiernego deficytu w Grecji (2004/917/WE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 30.12.2004 r. – L 389.

- Decyzja Rady z dnia 5 czerwca 2007 r. uchylająca decyzję 2004/971/WE w sprawie występowania nadmiernego deficytu w Grecji (2007/465/WE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 06.07.2007 r. – L 176.
- Decyzja Rady z dnia 27 kwietnia 2009 r. w sprawie istnienia nadmiernego deficytu w Grecji (2009/415/WE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 30.05.2009 r. – L 135.
- Decyzja Rady z dnia 8 czerwca 2010 r. skierowana do Grecji celem wzmocnienia i pogłębienia nadzoru budżetowego oraz wezwania Grecji do zastosowania środków służących ograniczeniu deficytu uznanemu za niezbędne w celu likwidacji nadmiernego deficytu (2010/320/UE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 11.06.2010 r. – L 145.
- Decyzja Rady z dnia 20 grudnia 2010 r. zmieniająca decyzję RADY 2010/320/UE skierowaną do Grecji celem wzmocnienia i pogłębienia nadzoru budżetowego oraz wezwania Grecji do zastosowania środków służących ograniczeniu deficytu uznanemu za niezbędne w celu likwidacji nadmiernego deficytu (2011/57/UE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 29.01.2011 r. – L 26
- OECD Factbook (2009), Economic, Environmental and Social Statistics, OECD.
- Wiśniewski P., *Kryzys w strefie euro*, Indos nr 7(77), Biuro Analiz Sejmowych, 8 kwietnia 2010.
- Zalecenie Rady dla Grecji z dnia 16 lutego 2010 r. mające na celu usunięcie niespójności z ogólnymi wytycznymi polityki gospodarczej w Grecji oraz likwidację zagrożeń dla prawidłowego funkcjonowania unii gospodarczej i walutowej (2010/190/UE), Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej z 30.03.2010 r. – L 83.

SELECTED ASPECTS OF THE ECONOMIC CRISIS IN THE EURO ZONE: THE CASE OF GREECE

Summary: The situation of Greek economy is very difficult and its macro-economic indexes as well as forecasts for subsequent years are very pessimistic. In 2009, the value of the Gross Domestic Product decreased by 2% while in 2010 – by 4.2%. An existing problem is growing budget deficit which in 2009 reached the level of 12.7% of the Gross Domestic Product, as well as growing debt of the economy amounting to 117% of the GDP. The main goal of this document is the presentation of economic changes in Greece from the moment of making a decision to join the Economic and Monetary Union to 2010. Also macroeconomic forecasts reflecting possible scenarios of changes in basic economic indexes of this economy in the nearest future were the subject for the examination.